

Әлеуметтік желілердің бүгінгі таңдағы рөлі

Әлеуметтік желіні «әлеуметтік медиа» деп те атайды. Бұл – адамдардың бір-бірімен ғаламтор арқылы өзара байланысын қамтамасыз ететін интернет сайт(тар). Жалпыға ортақ сөзбен айтар болсақ, әлеуметтік желі дегеніміз бұл – адамдар мен олардың бір-бірімен қарым-қатынас құралы.

Әлеуметтік желі не үшін керек? Бұл сұраққа жауап бермес үшін қарсы бір сұрақ қояйың: Өмірдегі таныс-біліс не үшін керек?. Әрине, селбесіп, араласып-құраласып өмір сүру үшін. «Адамның күні адаммен» деп те жатамыз. Шамасы, адам баласының табиғатында бар қасиет болса керек, біз өзгелермен сөйлесуді, бейтаныс адаммен танысқанды, белгілі бір тақырыпта пікір алмасуды, өз ойымызды айтуды, басымызға түскен қуаныш пен қайғыны хабарлағанды және де фотоалбомдармен бөлісіп дәнекерлік қызмет атқарады. Әлеуметтік желілер азаматтық қоғамның құрылымдары арасындағы байланысты орнатушы әлеуметтік дәнекер ретінде рөлі жоғары. Ол әртүрлі әлеуметтік топтардың бір-бірімен байланысып, қарым-қатынас орнатуына мүмкіндік береді. Шынайы өмірде біз мұндай әрекетті тек реті келгенде ғана жасасақ, қазіргі ақпараттық технология, әсіресе интернеттің қарыштап дамыған заманында бұл оңайлана түсті. Өйткені, біздің ұғымымызда «әлеуметтік желі», яғни «адамдардың бір-бірімен виртуалды байланысы» деген түсінік пайда болды. Демек, сіз өзіңіздің дәл қазіргі көңіл-күйіңіз қандай екенін жұртқа айту үшін немесе кешегі түнде болған досыңыздың тойындағы суреттерді өзгелерге көрсету үшін һәм өзіңіз сүйіп тыңдайтын әншінің шығармашылығы туралы достарыңызбен, не өзіңіз секілді фанатпен сөйлесу үшін, әлеуметтік желілерге кіріп, жаңадан фото қосасыз, статусыңызды өзгертесіз, сондай-ақ, өзіңіздің достарыңыздың туған күні келіп қалғанын, оның басқа біреумен танысқанын, атақты киноактердің қоғамдастығына мүше болғанын білесіз. Тиісінше, сіз де өзгелер секілді достарыңыздың санын көбейтіп, өз ортаңыздағы таныстық шеңберін кеңейте түсесіз. Осылайша, сіз әлеуметтік желінің мызғымас бір бөлігіне айналасыз. Тоқетері, әлеуметтік желі адамдардың бір-бірімен қарым-қатынас жасауы үшін керек. жалпы әлеуметтік желілер немесе блогтар желісі, микроблогтар, тек қана видео немесе суреттерді жүктеуге арналған белгілі бір бағыттағы, тақырыптық әлеуметтік желілер бар. Мысал ретінде әлеуметтік видео желіге youtube-ті айтсақ, блогтар желісіне wordpress, фотографтар немесе жәй ғана суретке түсіргенді жақсы көретін әуесқойлар үшін flickr, ал микроблоггинг мысалына twitter жатады. Ал енді әлемдегі танымал өзге әлеуметтік желі туралы айтар болсақ, онда Facebook туралы айтпай кету мүмкін емес.

Қазіргі елімізде ақпараттық қоғам құру процесі қарқынды жүріп жатқан жағдайда ақпарат, ақпараттық байланыстар қоғамның кез-келген саласының негізгі өзегіне айналып

отыр. Ақпараттық байланыстар саяси жүйенің қан тамыры секілді, оның құрамдағ бөліктері мен элементтеріне нәр береді, өзара байланысын, іс-қимылын қамтамасыз етіп отырады. Басқаша айтқанда, саяси жүйенің, оның құрамдағ бөліктерінің дұрыс қызмет атқаруы ақпараттың объективтілігінен, нақтылығынан, дер кезінде жетуінен тікелей тәуелді. Демек, кез-келген мемлекеттің, ондағы мемлекеттік басқару формаларына қарамастан, оның саяси жүйесінің барлық құрамдағ бөліктерінде (саяси институттар, саяси қатынастар, саяси нормалар мен принциптер, саяси сана мен саяси мәдениет) ақпараттың қалыптастырушы, үйлестіруші, байланыс факторы ретінде алатын орны ерекше болмақ және ол дами бермек. Өйткені ақпараттық технологиялардың, ақпарат таратудың жаңа әдістерінің, соның ішінде бүгінгі күні Қазақстанда ресми түрде бұқаралық ақпарат құралдарына теңестірілген Интернет желісінің дамуымен бірге саяси жүйенің коммуникативтік қызметі де жандана түседі.

Мемлекеттік билік те бұл жаңалықтарға қызығушылық танытып, соның нәтижесінде «электрондық үкімет», «электрондық әкімдік», «электрондық партия», «электрондық университет» сияқты жаңа жобалар, ақпараттық-коммуникациялық саяси институт туындады. Сонымен бірге ақпаратты өндіру-тарату процесі мен компьютерлік техниканың шапшаң дамуы мемлекеттік басқарудың құрылымы мен механизмдеріне айтарлықтай әсер етуде. Бүгінгі ақпарат тасқыны толассыз күшке айналған, бүкіләлемдік ақпараттық кеңістік қалыптасқан жағдайда қоғамдағы ақпараттың рөлі мен орны ерекше артып отыр. Бұл өз кезегінде мемлекеттің, қоғамның және жеке адамдардың ақпараттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселелерінің күрделенуіне ықпал етуде. Қазіргі таңда ақпарат тарату мүмкіншілігі бойынша Интернет торабы алдыңғы қатарға шығып отыр. Газет, теледидар, радионың түгелге жуығы Интернет торабында сайт немесе өз парақшаларын ашып, электронды ақпарат құралдарының саны күннен-күнге өсуде. Ал Интернеттегі әлеуметтік желілердің қолданушыларының орта жасы 7-ден 48-ге дейін болып отыр. Қазір кез-келген ұялы телефонда әлеуметтік желілерге қосылу үшін қосымша бағдарламалар орнатылатын болды. Кез-келген компанияның өз тауарларын жарнамалау мақсатында әлеуметтік желіде парақшалары бар. Тіпті Үкімет мүшелері, көптеген лауазымды тұлғалар Интернетте өз парақшалары, блогтарын ашып, сол арқылы өздерінің қызметіне байланысты ақпарат беріп отырады.

Әлеуметтік желілердің жеке тұлғаның өзін-өзі дамытуға пайдасы зор. Интернеттен музыка, фильм, ойындардан басқа ғылыми мақалалар, аудиокітаптар, тіл үйрену курстарын, тамақ істеу, би үйрену, дене шынықтыру тәсілдерін көшіріп алуға, қарауға болады. Көптеген оқулықтар мен рефераттар, түрлі суреттер де Интернетте жетерлік. Кез-келген мемлекеттік органдар, түрлі компаниялар мен дүкендер, кафе, мейрамханалар туралы ақпарат алу, олардан анықтама алу, тапсырыс беру сияқты көптеген жұмыстарды үйде отырып Интернет арқылы бітіре беруге болады. Сонымен қатар, әлеуметтік желілер арқылы кез-келген адам өзінің пікір алмасатын, мүдделестер ортасын қалыптастыру мүмкіншілігі де бар. Сол сияқты кез-келген фирма өзінің өнімдеріне қызығушылық танытқан клиенттерін топтастыра алады.

Күн санап өміріміз экранға тәуелді боп барады. Ақпарат, ғылым, үкімет, нарық та ғаламторға телміріп отыр. Ал енді адамдар арасындағы қарым-қатынасты да ғаламтор шешеді. Қазірдің өзінде әлем халқының 57 пайызы бетпе-бет тілдесуден гөрі, интернет арқылы, дәлірек айтқанда, әлеуметтік желілерде «әңгімелеседі». Әлеуметтік желі -

адамдардың бір-бірімен ғаламтор арқылы өзара байланысын қамтамасыз ететін ғаламтор ресурсы.

Әлеуметтік желілердің ақпарат қоғамындағы рөлін көрсету үшін бірнеше статистикалық мәліметтерге тоқталсақ:

- Әлемдегі отыз жасқа дейінгі адамдардың 50 пайызы, жаңа ғасырда туылғандардың 96 пайызы әлеуметтік желілерді пайдаланады;

- «Facebook»-тің апталық трафигі «Google»-дікінен де асып түсті;

- АҚШ-тың әрбір сегізінші жұбы әлеуметтік желілер арқылы танысқан;

- 50 миллион қолданушыны өзіне қарату үшін радио отыз сегіз жыл, телевизия он үш жыл, интернет төрт жыл талмай қызмет етсе, әлеуметтік желілердің тек біреуі - «Facebook» бір жылда 200 миллион адам жинады;

- Егер «Facebook» мемлекет болғанда, халық саны бойынша үшінші орында тұрар еді. Себебі 800 миллион қолданушысы бар.

- Компаниялардың 80 пайызы кадр табуда әлеуметтік желілерге жүгінеді;

- Леди Гага мен Джастен Бибердің твиттердегі қонақтарының саны Қазақстан халқынан да көп;

- «Facebook»-та тіркелушілер саны Қытай халқының өсу үдерісінен де асып түсуде.

Осылардың өзінен-ақ әлеуметтік желілердің қалың көпшілікті өзіне тартып, бұрын-соңды болмаған алып күшке айналғанын көруге болады. Бұл - оқырман үшін ақпараттанудың жаңа, тиімді әдісі. Бір ғана мысал, газеттен, телевизиядан, радиодан ақпаратты іздейсің, күтесің, ал әлеуметтік желіде «мынандай-мынандай жаңалықтар» деп ақпарат өзі келеді. Бұл - жаңа серпіліс.

Бұл серпіліс Қазақстанды да айналып өткен жоқ. Бізде де халық тиімді деп таныған әлеуметтік желілерін пайдаланып жүр. «Internet World Stats»-тің есептеуі бойынша, Қазақстанда 5,6 миллион адам әлеуметтік желілерді күнделікті пайдаланады. Қазақстандағы ең танымал әлеуметтік желілердің қатарына «Мой мир»-ді (күніне 1 125 000 қаралым), «Одноклассники» - ді (күніне 558 000 қаралым), «Вконтакте»-ні (күніне 525 000 қаралым), «Facebook»-ті (күніне 410 000 қаралым) және т.б. жатқызуға болады. Атап өткен жөн, қазақстандық ешбір сайт, портал мұндай кең аудиторияны қамти алған жоқ.

Қорыта келгенде, әлемде жаңа медиа қарқынды дами бастаған соң оның қуатты ықпалын өз мақсаттарына пайдаланбақ болғандар қатары да көбейіп келеді. «Сайлау кезінде саясаткерлердің блогтарды үгіт-насихат құралы ретінде пайдалануы сәнге айналып кеткен сияқты» дейді мамандар. Жаңа медиа және азаматтық журналистика заманауи тенденцияға айналып отыр. Мамандар «блог, микроблог, әлеуметтік желілердің дамуы журналистика, білім, саясат тәрізді сандаған сала өкілдеріне жаңа медианың мүмкіндіктерін мойындатып, оған бет бұрғызды» дейді.

Оларды жұрт күнделікті қарап отырады, пікір жазады. Әлдекім өз пікірін айтқысы келсе, блогқа жүгінеді. Мұның қандай артықшылығы бар десек, блог көп ресурсты қажет етпейді және оны жүргізу үшін журналист болу да шарт емес. Жаңа медианың пәрменді қуатын саясаткерлер де қолдана бастады. Журналист әрі блогшы Асхат Еркімбай: «Әрине, ол блогтарды кім жүргізіп отырғаны белгісіз, бірақ блогтар бар. Ол блог – менің түсінігімдегі блог емес. Қазір интерактивтілік жағынан ұтып отыр. Ол блогтардың ең үлкен артықшылығы – жұрт «мәселені шенеуніктерге тікелей айтуға болады» деп түсінеді. Блогқа кіреді, өзінің шағымын жазады, сосын жауап күтеді. Жауап қайтармаса, ақпарат құралдары шулап кетеді. Осы тұрғыдан алғанда жақсы. Екіншіден, үкімет басшыларының блог ашуы – белгілі бір деңгейде блогтың бұқараға насихатталуына түрткі болды». Шын мәнінде, әлеуметтік желі - ақпарат алмасудың әрі тиімді, әрі арзан жолы. Дегенмен күні әлеуметтік желіде өтіп жатқандар да табылады. Біз бұл өмірге өзгелер өмірін білу үшін немесе тек ақпарат алмасу үшін емес, ең алдымен, шын өмір сүру үшін келдік.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Интернет әлемі. Ш. Қ. Дидар 2004
2. <http://www.socialbakers.com/facebook-statistics/kazakhstan>
3. А. Рамазан. Шетел журналистикасының тарихы: Оқу құралы. –Алматы: Қазақ университеті, 2006.
4. Шөкіш А. Интернет. Алтын орда. 2001.
5. А. Еркімбай. Мультимедиа анықтамалығы. Астана 2013.